

ÅPENT ROOM

ET BLAD FRA STATSBYGG 3/2004

HELÅRS FORSKNINGSSTASJON I ANTARKTIS:
**DER INGEN SKULLE TRO
AT NOEN KUNNE BO**

Utstilling i Nordnorsk Kunstmuseum:
**FRANSKE BLIKK PÅ
DET YTTERSTE NORD**

Miljøvernminister Knut Arild Hareide:
PÅ VEITIL ANTARKTIS

Skilting på Kongsvold Fjeldstue:
**VISER VARSOMT VEI
I FJELLHEIMEN**

ÅPENT ROM

Åpent rom nr. 3 – 2004

Et blad for politikere, media og forvaltning.

Utgiver: Statsbygg

Redaksjon:

Bente Myhre Haast, ansvarlig redaktør

Fete typer

Bidragstere denne utgave: Morten Ryen,

Rangnhild Hærem Østmo, Elin Lied,

Mette Nordhus

Redaksjonen avsluttet desember 2004

Layout: Fete typer

Repro og trykk: Gamlebyen Grafiske as

Papir: 200/135 g Eurobulk

Opplag: 4000

Forsidefoto: Norsk Polarinstitutt/Kaczmarska

Baksidefoto: Statsbygg/Mette Nordhus

Statsbygg

Byporten

Biskop Gunnerus gt. 6

Postboks 8106 Dep

0032 OSLO

Telefon: 22 24 28 00

Telefaks: 22 24 28 06

www.statsbygg.no

postmottak@statsbygg.no

Si din mening til: skri-bente@statsbygg.no

 STATSBYGG

LEDER

HAR VI HUNDRE ÅR PÅ OSS?

Om hundre år er allting glemt, sier vi når vi skal være overbærende og se litt stort på ting. Men noe er definitivt verdt å minnes: I hele 2005 skal vi markere at Norge har hatt en egen stemme i 100 år. Noen steder skal Norge sågar forsterke sin stemme, som i Antarktis, der den nybygde helårs forskningsstasjonen på Troll skal åpnes av Dronningen i februar.

Det er nå på høy tid med mer overvåking ved polene. Skal vi tro nye, dramatiske klimarapporter, er politen i nord historie om bare 70–80 år, dersom vi ikke bremser utviklingen. Om hundre er allting smeltet, kan deisen bli hvis vi sitter med hendene i fanget.

I forbindelse med Forsvarskomiteens behandling av Stortingsmelding 39 (2003–2004) om samfunnsikkerhet og sivilt-militært samarbeid, ble følgende vedtatt: «Stortinget ber Regjeringen om å iverksette arbeid for å få oversikt over mulige konsekvenser av klimaendringer, og fremme en sak for Stortinget om aktuelle tiltak for å begrense effektene av klimaendringer innenfor alle samfunnssektorer.» Flertallet mener det er en svakhet at meldingen legger mer vekt på å tilpasse seg klimaendringer enn å begrense dem.

Norges stemme er viktig i det internasjonale samarbeidet. Både i forskning og politikk. Og ikke minst i klimaforhandlingene i Buenos Aires i desember hvor Knut Arild Hareide skal målbære Norges syn. Åpent rom har spurt hva han vil legge vekt på som miljøstatsråd.

«Hjemme på berget får vi som organisasjon og enkeltpersoner gjøre vårt for at ikke hovedstaden blir et nytt Atlantis. I et slikt scenario spiller det liten rolle om operaen i Bjørvika er kledd i italiensk eller norsk stein».

God jul!

Bente Myhre Haast
Ansvarlig redaktør

TEMA: NORGE I ANTARKTIS

5 ■ **DER INGEN SKULLE TRO AT NOEN KUNNE BO** På oppdrag fra Miljøverndepartementet bygger Statsbygg den første norske helårs forskningsstasjonen i Antarktis. 12. februar 2005 kommer Dronningen på besøk for å foreta den offisielle åpningen av «nye» Troll.

9 ■ **PÅ VEITIL ANTARKTIS** Miljøvernminister Knut Arild Hareide er bekymret for global oppvarming, men gleder seg til å besøke den nye forskningsstasjonen Troll. Han mener norsk tilstedeværelse i Antarktis er viktig for vårt bidrag til klimaforskningen og overvåkingen av globale klimaprosesser.

12 ■ **FRANSKE BLIKK PÅ DET YTTERSTE NORD** Nordnorsk Kunstmuseum markerer 100-årsjubileet for unionsoppløsningen med utstillingen «Voyage Pittoresque – kunstners reiseskildringer fra nord». Utstillingen viser hvordan kunstnere på 1800-tallet skildret nordnorsk og arktisk natur, kultur og samfunnsliv.

14 ■ **VI SKAL VÆRE BEST PÅ MILJØ** Administrerende direktør Øivind Christoffersen er stolt av miljøprosjektene Statsbygg har gjennomført de siste årene. Målet er at Statsbygg skal være best i bransjen på miljø.

16 ■ **LAVERE ENERGIUTGIFTER UTEN PCB** Når miljøfarlig PCB-holdig lysarmatur må skiftes ut, er det en fordel at ny og mer miljøvennlig armatur kan settes inn som erstatning. Statsbygg sparer penger, og dessuten blir lyset og arbeidsmiljøet bedre.

17 ■ **TETT PÅ MAY BALKØY** Statsbyggs direktør for plan og utredning mener vern av bygningsarven er viktig for å ta vare på vår felles historie og identitet. Dessuten kan det bidra til innovasjon og verdiskaping.

18 ■ **VISER VARSOMT VEI I FJELLHEIMEN** Kongsvold Fjeldstue er et godt bevart minnesmerke over århundrer med ferdsel over Dovrefjell. Nå har den gamle fjellstua fått skilt som skal vise nye veifarende vei.

Spikersuppa smykkes ut til 100-årsmarkeringen

I anledning 100-årsmarkeringen i 2005 vil Statsbygg gi en gave til hovedstaden. Parkområdet mellom Nationaltheatret og Stortinget, dvs. området rundt Spikersuppa, skal få en kunstnerisk utsmykking. Utsmykkingen vil skje i forbindelse med en ny atkomst fra Stortingsgata. Gangforbindelsen og atkomst fra Stortingsgata og inn i parken vil danne en ny plass, der den kunstneriske utsmykkingen vil komme. «Tordenskiold

terrasse» er arbeidsnavnet på denne terrassen. Utsmykkingsfondet har på oppdrag fra Statsbygg prekvalifisert seks kunstnere som konkurrerer om å få utsmykke denne sentrale delen av Oslo sentrum. Juryen vil kåre en vinner i januar 2005, og samme høst vil den kunstneriske utsmykkingen stå ferdig. Kunsten og atkomsten fra Tordenskiolds gate vil gjøre parken lysere og mer tilgjengelig for folk.

hovedstadsaksjonen
stat - kommuner - gårdeiere

EN HENSTIL- LING UTEN FORBEHOLD TIL BA-NÆRINGEN

Statsbygg er storbruker av bygge- og anleggsmarkedet. Hvert år kjøper vi varer og tjenester for to-tre milliarder kroner. De aller fleste kjøp er konkurranseutsatt.

Som stor statlig byggherre følger vi anskaffelsesforskriften. Vi er også avhengig av å få gode tilbud. Det er derfor med beklagelse vi har måttet avvise tilbud, fordi det er tatt ulike forbehold. I utgangspunktet er det tillatt å ta forbehold, men entreprenøren løper en risiko. Regelverket tilsier at vi i mange tilfeller må avvise pga. forbehold, fordi konkurransen skal gjennomføres på like vilkår for alle tilbydere som deltar. Statsbygg har avvist slike tilbud fordi vi ikke har anledning til å avklare forbeholdene. Se mer om forbehold på www.statsbygg.no.

FORSKNINGSPARK I LONGYEARBYEN

Lørdag 27. november var det kranselag for Svalbard Forskningspark i Longyearbyen. Nybygget er på 8500 kvm og vil sammen med eksisterende bygg på 3200 kvm tas i bruk i januar 2006. Brukerne er Universitetet på Svalbard, Norsk Polarinstitutt, Sysselmannen på Svalbard og Svalbard Museum.

Dette er det nordligste av Statsbyggs vel 130 prosjekter.

Statsbygg bygger ny helårs forskningsstasjon i Antarktis:

Der ingen skulle tro at noen kunne bo

De som skal bygge Norges første helårs forskningsstasjon i Antarktis, får det travelt. Arbeidet begynner i desember, men to måneder senere må de være ferdige. 12. februar kommer dronning Sonja for å åpne stasjonen. Og så kommer Kong Vinter.

TEKST: MORTEN RYEN • FOTO: TORGRIM RATH OLSEN/STATSBYGG, LINK ARKITEKTER

«Temperaturen kan krype ned i 40–50 minusgrader om vinteren, men brakkene er isolert for å kunne tåle 60 minusgrader og vindstyrker på 60 sekundmeter.»

Norske polarforskere har til nå bare hatt et lite «sommersted» i Antarktis. Forskningsstasjonen Troll er på knappe 100 kvadratmeter og har bare vært i bruk mellom november og februar. Reisen har også vært lang og tidkrevende: Først åtte–ti dager med båt fra Sør-Afrika, så flere døgn med beltevogn fra iskanten og inn til Troll. Når vinteren har nærmet seg i Antarktis, har forskerne måtte reise hjem samme vei. Det har begrenset forskningsaktiviteten mer enn ønskelig.

Nå har Miljøverndepartementet gitt Statsbygg oppdraget med å utvide selve hovedstasjonen med 300 nye kvadratmeter og gjøre den klar for helårsdrift. Samtidig bygges en flystripe som kan frakte forskere og utstyr inn på seks timer.

NY ÆRA – Dette er et stort framskritt for norsk polarforskning, sier ekspedisjonsleder John E. Guldahl ved Norsk Polarinstitutt.

–Vi kan ha et lengre tidsperspektiv på forskningsaktivitetene, vi kan drive flere typer forskning og ikke minst blir vi en mer attraktiv partner i det internasjonale forskningssamarbeidet.

Forskningen ved Troll vil blant annet inkludere klimaforskning, overvåking av isbreer, studier av drivhusgasser og uv-stråling, meteorologiske observasjoner og overvåking av dyrelivet.

– Helårsstasjonen gjør at vi kan knytte forskningsaktiviteten i Arktis og Antarktis sammen på en bedre måte, sier Guldahl.

Han ser for seg at den nye Troll-stasjonen kan få noe av den samme status i Antarktis som forskningsmiljøet i Ny-Ålesund på Svalbard har for forskning i Arktis.

TØFT KLIMA Den nye forskningsstasjonen skal bygges sammen med den gamle, som vil bli brukt til lager og sommerovernatting. Bare den nye delen på 300 kvadratmeter er bygde for å tåle det tøffe klimaet. Temperaturen kan krype ned i 40–50 minusgrader om vinteren, men brakkene er isolert for å kunne tåle 60 minusgrader og vindstyrker på 60 sekundmeter.

Innvendig står åtte soverom, trimrom, badstue, et stort kjøkken, kommunikasjonssentral og kontorplasser til rådighet for de overvintrende. I tillegg vil det bli separate enheter med laboratorium, proviantlagre, aggregatanlegg og garasje. En nødstasjon for åtte personer vil bli bygget 50 meter fra resten av anlegget. Det er «livbåten» om det blir nødvendig å evakuere forskningsstasjonen, for eksempel ved en brann.

BYGGESETT Å bygge i Antarktis byr på store utfordringer. Sommeren er kort, så arbeidet må gå raskt. Det er heller ingen mulighet for å hente inn nye materialer og utstyr om noe skulle mangle. Derfor er forskningsstasjonen laget som et stor byggesett. Det ble prøvebygd her hjemme før det ble fraktet nedover med skip til Cape Town i Sør-Afrika, der det ble lastet om til et russisk fartøy og transportert videre til iskanten, «shelfen», der det var framme tidlig i desember.

Troll ligger nesten 30 norske mil fra iskanten, så den siste etappen må gå med beltevogn. Tre vogner og seks sleder vil bruke vel fire uker på å få alt utstyret fra depotet og fram til Troll. I alt 25 mennesker, inkludert lege og kokk, er med for å realisere prosjektet. Samtlige må bo i en provisorisk teltleir mens stasjonen blir reist.

– Det blir en kjempeutfordring å få alt på plass, gjennomføre transporten, takle værforholdene og holde tidsplanen. Men om ikke noe uforutsett skjer, skal det gå greit, sier prosjektleder Odd Tore Skytterholm i Statsbygg. Han har ansvaret for planlegging, anbudskonkurranse, kontraktsinngåelse og oppfølging av selve byggeprosjektet. – God planlegging er avgjørende. Vi må sørge for at de som skal bygge, har med alt de trenger. Det er ingen muligheter for å komplettere underveis, sier Skytterholm.

Stasjonen vil koste om lag 24 millioner kroner. I tillegg kommer utgifter til transporten, som Norsk Polarinstitutt står for.

Noen arkitekturpris får forskningsstasjonen neppe. De ekstreme klimapåkjenningene har vært avgjørende for formgivning og materialvalg. Stasjonen består av 35 rødmalte brakker med flatt tak som skal monteres sammen på et stålfundament.

Det er gjort store anstrengelser for å ivareta hensynet til det sårbare miljøet ved bygging og drift av stasjonen. Her

finnes blant annet miljøvennlige løsninger for vannbåren varme, gjenbruk av varme og eksos fra aggregatene, avfallsminimering og kildesortering.

FINT BESØK 12. februar 2005 kommer dronning Sonja for å foreta den offisielle åpningen. Hun får også være med det første Herkules-flyet som lander på den nye flystripen. Rullebanen på 3000 meter er frest inn i isen ved hjelp av moderne laserutstyr. Guldahl forsikrer at landingen her vil være like trygg som på en hvilken som helst annen flyplass.

Så snart stasjonen er offisielt åpnet, setter Dronningen, pressen og bygningsarbeiderne seg på flyet og returnerer til sivilisasjonen. Tilbake er en gruppe på sju – seks menn og én kvinne – som skal overvintre den første sesongen. Dette er ikke forskere. Gruppen består av en lege, en kokk, en rørlegger, en snekker, en mekaniker, en elektriker og stasjonssjefen. Oppgaven deres blir å bruke den første vintersesongen til å ferdigstille stasjonen.

– De som skal overvintre, blir i praksis isolert fra omverdenen, sier Guldahl.

– Ingen fly kan lande i Antarktis om vinteren, så de som skal være her, må kunne holde ut i ni måneder uten tilførsel av mat eller brensel. Kontakt med omverdenen kan bare skje via satellitt. Men dette er håndplukkede folk. Alle har vært ute en vinternatt før.

«Det kan være vanskelig å få hjelp om noe skulle skje. Derfor gjelder det å være forberedt på å kunne greie seg mest mulig på egenhånd.»

For sikkerhets skyld

Troll ligger i tørt innlandsklima 1250 meter over havet i Dronning Mauds Land. Vanligvis er det behagelige åtte-ti minusgrader og sol hele døgnet om sommeren. Rene påskestemningen med andre ord. Men det er best å være forberedt på det verste.

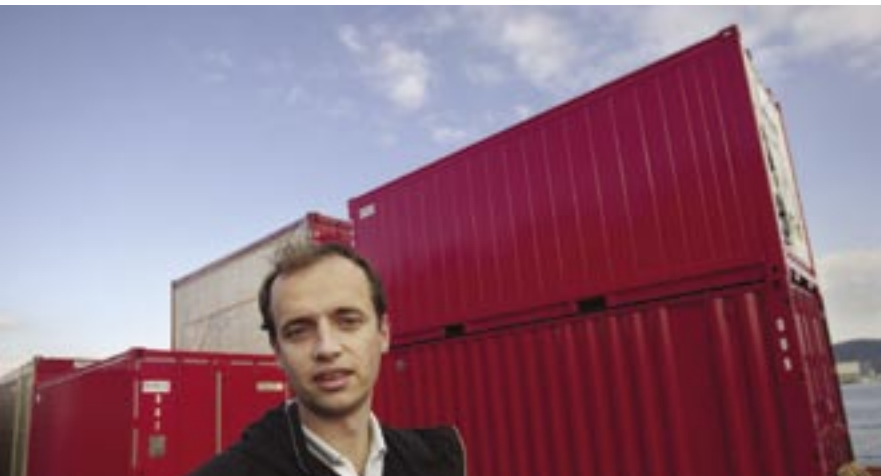
De fleste av dem som er med på byggingen av den nye forskningsstasjonen på Troll, skal reise hjem igjen før vinteren setter inn. Bare en liten gruppe skal være igjen for å ferdigstille stasjonen. Men alle de 30 deltakerne måtte gjennom et opplæringsprogram før de fikk reise. Selv om de fleste av dem har jobbet under tøffe forhold tidligere, er forholdene i Antarktis mer ekstreme enn noe annet sted på kloden. Det er ikke bare været og kulden som byr på utfordringer, men også de enorme avstandene. Det kan være vanskelig å få hjelp om noe skulle skje. Derfor gjelder det å være forberedt på å kunne greie seg mest mulig på egenhånd.

Opplæringsprogrammet omfattet alt fra hvordan en forbereder seg til reisen (helsesjekk, tannsjekk, forsikringer, pakking av personlig utstyr), reiseopplegg, byggeprosess, lasting og lossing av utstyr til rutiner for ferdsel utenfor stasjonen, transportruter og radiokommunikasjon. Alle deltakerne måtte dessuten gjennomføre et brekurs. Kurset skulle både lære dem hvordan de kan ferdes trygt, hvordan de skal velge trasé og hvordan de skal redde noen som har falt ned i en bresprekk.

Gruppen som skal overvintre, måtte dessuten forberede seg på hvordan de skal takle sykdom som ikke kan behandles på Troll, brann, ulykker og søk etter personer som har forsvunnet.

Ekspedisjonsleder John E. Guldahl fra Polarinstituttet ledet sikkerhetskurset i Tromsø.

Statsbyggs prosjektleder Odd T. Skytterholm sendte byggemodulene av gårde med skip i oktober.

På vei til Antarktis

TEKST: BENTE MYHRE HAAST • FOTO: LINDA CARTRIDGE

Snart setter Knut Arild Hareide kursen sørover. Særlig varmt er det ikke dit han skal. Men det kan bli det. Å arbeide for å begrense klimaendringene er første bud for miljøvernministeren.

– Polarområdene har stor innvirkning på jordas klima. For eksempel har vintertemperaturen i deler av Arktis økt med tre-fire grader i løpet av de siste 50 år, og hvis det får fortsette i dette tempoet, har vi isfrie nordområder om en mannsalder, sier Hareide, og henviser til Arctic Climate Impact Assessment (ACIA) som ble offentliggjort 8. november.

I februar skal dronning Sonja åpne den nye norske overvintringsstasjonen på Troll i Antarktis. Knut Arild Hareide skal benytte anledningen til å få mer innblikk i norsk og internasjonal forskning på Troll og den sørafrikanske forskningsstasjonen SANAE.

HVORFOR SØRISHAVET Nærmere 300 eksperter fra de nordiske land, Russland, USA og Canada har deltatt i arbeidet med ACIA-rapporten, og det forskes kontinuerlig på Svalbard og i Arktis. I nord forvalter Norge kyst- og havområder som er sju ganger større enn fastlandet. De er svært rike på marine ressurser og av vital betydning for Norge.

Hva er årsaken til at vi må være til stede på Antarktis i Sørishavet?

– Norsk polar klimaforskning og overvåking vil bedre forståelsen av globale klimaprosesser. Endringer i isdekke og havstrømmer vil kunne merkes over hele verden, og tidlig varsel kan gi politiske myndigheter et bedre beslutningsgrunnlag for å kunne

ta de samfunnsmessige konsekvenser av dem, sier Hareide.

– Det er også et uttrykk for våre forpliktelser overfor det internasjonale samfunnet at Norge bidrar aktivt med denne kunnskapen, og samtidig verner et unikt miljø som skal vies fred og vitenskap.

Er det strategiske grunner til vårt nærvær i Antarktis?

– Tilstedeværelse i Antarktis er viktig for å ha en stemme i traktatsamarbeidet. Sånn sett har vår forskning en politisk funksjon ved siden av den rent faglige.

POLITISK FRAMFERD Vi er om bord på polarskuta «Fram» på et iskaldt og vintertomt museum på Bygdøy, og «feirer» statsrådets 32-årsdag i Fridtjof Nansens telt på dekk. Selv om gjestene på forskningsstasjonen Troll i februar må nøye seg med telt, vil omgivelsene være ganske annerledes. – Jeg ser fram til å få oppleve den spektakulære naturen i verdens største og reneste villmark, sier Knut Arild Hareide. – Børge Brende er ikke bare glad for at jeg snøt ham for turen, ler han.

Hvordan vil du bruke forskningsresultatene politisk?

– Vi må ha politisk trøkk på miljøspørsmål, enten det gjelder hjemlig gasskraftdebatt eller dialog med EU om kvotesystemer. Da trenger vi fagkunnskapen. For å kunne sette inn politiske ressurser overfor USA i klimapolitikken, må vi ha

sikker informasjon å fare med. Det er forhandlinger under klimakonvensjonen i Buenos Aires, Argentina, i midten av desember. Knut Arild Hareide erkjenner at dette gir store utfordringer.

ALT ER IKKE LIKE SVART Noe Hareide derimot er svært fornøyd med, er at staten går foran når det gjelder helhetlige miljøløsninger ved utvikling av områder og eiendom. Miljøverndepartementets retningslinjer for å komme eksempelvis bygningsavfallet til livs, skal gjelde alle som utvikler, bygger og river, sier han.

– Bygningsavfallet står for 40 prosent av Norges totale avfallsmengde i dag, og det må ned. Derfor er det flott når Statsbygg viser vei på miljøområdet. Jeg vil gjerne framheve Pilestredet Park som et godt eksempel på bevisst gjenbruk av byggematerialer, og miljøgevinster ved bl.a. mindre transportbehov. Kompetansen på dette området er viktig å benytte, slik at tankegangen kommer mange mennesker til gode. Denne måten å utvikle et område på, bidrar også til at folk som bor og besøker det, får et sted med historie og identitet. Hvem vet, kanskje de blir mer miljøbevisste også?

Hvilke insentiver vil du legge opp til for å stimulere byplanleggere og byggenæring til å sette fortgang?

– Eksemplets makt er stor, så Statsbygg må bare fortsette sånn, ler han.

– Ved å vise fram hvilke gevinster helhetsperspektiv og

samarbeid mellom offentlige og private kan gi, slik som ved utviklingen av Fornebu, må andre la seg inspirere til å følge etter, sier Hareide, som gjerne vil videreføre Gros miljøpolitikk.

– Miljø er, og vil alltid være, sektorovergripende. Vi må ikke gå i den fella at vi driver ren markedstenkning. Miljøperspektivet må være med helt fra starten.

Selv om det skulle bety økte kostnader?

– Ja, selv om det betyr en liten økning på kort sikt, så får vi det igjen på lang sikt. Det er ikke noe nytt dette, at man må satse noe, investere for framtiden, sier den unge statsråden, med hele livet foran seg.

– Miljø er et verdivalg.

ET VARMERE SAMFUNN?

Dagen før Åpent rom var på Fram-ferd med Hareide, var hans kenyanske kollega Kalonzo Musyoka i Oslo. Han fortalte at det nå er mindre snø på fjellet hans, det 5190 meter høye Mt. Kenya, som et resultat av «global warming». Men etter snørike dager i november-Oslo skal Musyoka ha blitt noe mer tvilende til hvorvidt klimaendringer er en trussel.

KrF'eren Knut Arild Hareide frykter klimaendringene. Likevel ønsker han seg et varmere samfunn. Det kan gå troll i ord.

Knut Arild Hareide

FAKTA

- Født 23. november 1972 i Bømlo, der han ble innvalgt i kommunestyret for KrF i 1991.
- Miljøvernminister i regjeringen Bondevik fra 18.06.04.
- Knut Arild Hareide ble i 2003 valgt til 2. nestleder i KrF. Han var politisk rådgiver for kirke- og utdanningsminister Jon Lilletun fra 1998–2000, og fra 2001–2003 statssekretær i Finansdepartementet. I mellomperioden var han forretningsutvikler i Schibsted ASA.
- Hareide er siviløkonom fra NHH i Bergen, og har dessuten tatt sosiologi grunnfag ved Universitetet i Bergen.

Utstilling i Nordnorsk Kunstmuseum:

Franske blikk på det ytterste nord

TEKST: MORTEN RYEN • FOTO: TORGRIM RATH OLSEN

Sommeren 1839 la den franske korvetten «La Recherche» ut fra Le Havre med kurs for Nord-Norge, Svalbard og Færøyene. Om bord var franske forskere – og en rekke kunstnere. Nå stilles noen av bildene deres ut i Nordnorsk Kunstmuseum.

Nordnorsk Kunstmuseum er sentralt plassert nede ved havnen i Tromsø sentrum, i et vakkert bygg fra 1917 som har vært både postkontor og politikammer. For to år siden stod lokalene ferdig etter omfattende arbeider. Fasaden er bevart og restaurert, men innvendig kan direktør Anne Aaserud stolt vise fram moderne og funksjonelle utstillingslokaler over tre etasjer.

I første etasje er det en liten kafé, samt et par større saler. Den ene har overlys og dobbel etasjehøyde. Det var bakgård tidligere. I de øvrige etasjer er det mindre saler og kontorer. Politigarasjen og fengselscellene i kjelleren brukes som henholdsvis magasin og lagerrom. – Endelig har vi fått de lokalene vi ønsket oss, sier Aaserud. Hun har vært ansvarlig for museet i ti år, og presset allerede fra begynnelsen på for at de skulle få egne lokaler. Fram til 2002 leide de lokaler som lenge hadde vært for trange. – Nå kan vi få vist fram mer av samlingen, og arrangere større utstillinger uten å måtte ta ned alt som henger på veggene, sier hun.

Statsbygg har fått mye ros for måten det gamle bygget er blitt restaurert på. Det er også gjort mye for å tilfredsstille strenge krav til sikkerhet og kontroll av temperatur og fuktighet.

Anne Aaserud, direktør ved Nordnorsk Kunstmuseum, viser stolt fram et av Biard-maleriene som er i museets eie.

ULTIMATHULE På nyåret kan Aaserud ønske publikum velkommen til utstillingen «Voyage Pittoresque – kunstneres reiseskildringer fra nord», som viser hvordan kunstnere på 1800-tallet skildret nordnorsk og arktisk natur, kultur og samfunnsniv. Her vil besøkende få se en lang rekke grafiske blad fra «Voyages de la Commission scientifique de Nord», eller La Recherche-ekspedisjonen som den også kalles. Utstillingen er Nordnorsk Kunstmuseums bidrag til en rekke av utstillinger i Tromsø i forbindelse med 100-årsmarkeringen av Norges selvstendighet. Alle utstillingene har Norges forhold til de polare områdene som tema.

La Recherche-ekspedisjonen var finansiert av den franske stat, og hadde som mål å utforske «Ultima Thule» – det ytterste nord. Både natur, kultur og folkeliv skulle studeres. Flere kunstnere var med for å dokumentere reisen og de vitenskapelige funnene. – Kunstnerne var datidens «fotografer», forklarer Aaserud. – Bildene er veldig interessante for oss i dag, fordi de er en dokumentasjon både på hvordan man levde her opp i nord for mer enn 150 år siden og hvordan andre så på nordboerne. Bildene er sterkt preget av datidens romantiske fascinasjon for det eksotiske, ville og uberørte.

SUBLIM KUNST Ekspedisjonen resulterte i mange hundre tegninger og grafiske blad. Det ble også utført noen større malerier, de fleste av den kjente kunstneren François Auguste Biard,

kjent for sine «sublime» landskapsframstillinger. Nordnorsk Kunstmuseum har gjennom årene ervervet tre av Biards bilder, men bare to av dem er malt etter Le Recherche-ekspedisjonen. – Biards dramatiske bilde av selfangere, «Embarcation at-taquée par des ours blancs», ble malt før han overhodet hadde vært i nord, men kvaliteten på bildet var antakelig den direkte årsaken til at han ble invitert med på ekspedisjonen, sier Aaserud. Briard var fra før av kjent som en «sublim» landskapsmaler.

NORDENS PARIS? La Recherche-ekspedisjonen resulterte også i en rekke bøker, og hele fem atlas med kart og bilder. Men ikke alle skildringer av ekspedisjonen var like vitenskapelige. Biards forlovede, 19 år gamle Leoni d'Áunet, fulgte ekspedisjonen og var antakelig også den første kvinne på Svalbard. Dagboken som ble publisert noen år senere, rører likevel blandede følelser overfor opplevelsene i det høye nord.

Den unge pariserinnen omtalte blant annet Tromsø som en samling treskur, med kjedelige hus og gjørmete gater. Butikkene var helt like og hadde ikke annet enn salt fisk, pelsvarer og pyntebånd i et salig rot, klaget hun. Ganske ulikt det «Nordens Paris» Tromsø er i dag, med andre ord.

Nordnorsk Kunstmuseum

FAKTA

- Nordnorsk Kunstmuseum ble stiftet 1. november 1985. Bak stiftelsen sto Nordnorsk Kulturråd, Universitetet i Tromsø, Riksgalleriet og Nasjonalgalleriet. Museet åpnet i 1988.
- Museets formål er å skape interesse for, øke kjennskapen til og kunnskapen om billedkunst og kunsthåndverk, med særlig vekt på kunst fra den nordnorske landsdelen.
- Museet holdt fra starten av til i leide lokaler i Muségata 2. I 2002 flyttet de inn i egne lokaler i Sjøgata 1, som opprinnelig hadde vært post- og telegrafkontor, senere politikammer.
- Sommeren 2004 fikk museet nye utstillingsrom i 3. etasje, og her presenteres kunsthåndverk, fotografi, grafikk og tegninger.
- Statsbygg Nord forvalter bygningen. Det er lagt vekt på å tilfredsstille strenge krav til sikkerhet, og kontroll av temperatur og fuktighet.
- Les mer om museet og utstillingene: www.museumsnett.no/nordnorsk-kunstmuseum

VI SKAL VÆRE

TEKST: RAGNHILD HÆREM ØSTMO • FOTO: CHRISTIAN HATT

Øivind Christoffersen er stolt av miljøprosjektene Statsbygg har gjennomført de siste årene. Nå er tiden inne for system og rutine. Derfor har han satt i gang et arbeid for å sikre en langsiktig og synlig effekt av virksomhetens miljøratsing.

BEST PÅ MILJØ!

– Vi skal sette standarden og være best på miljø i bransjen! Folk skal komme til oss og lære av det vi gjør. Da er vi nødt til å ligge et hestehode foran hele tiden, sier administrerende direktør i Statsbygg, Øivind Christoffersen. Han mener Statsbygg allerede ligger i tet innenfor bygge- og eiendomsbransjen, og sier virksomheten skal bli en enda viktigere bidragsyter for å gjøre Norge til et mer miljøvennlig land.

SIKTER MOT SERTIFISERING I mars i år ansatte Statsbygg en egen miljøkoordinator som har som oppgave å bidra til at det settes konkrete miljømål i alle prosjekter, at det stilles konkrete miljøkrav til samarbeidspartnere og leverandører og at man har gode systemer for tilrettelegging og oppfølging av tiltakene.

«For at miljøsatsingen skal lykkes, er det viktig å få med hele organisasjonen.»

– Vi har mange engasjerte og flinke fagfolk som ønsker å bygge både funksjonelle, vakre og miljøvennlige bygg. Min oppgave blir å sørge for at det skapes en infrastruktur som gjør at prosjektlederne kan nå miljømålene på en enkel måte, sier Christoffersen. Derfor settes det nå fokus på hvilke ressurser som må på plass, hvilken kompetanse og verktøy som trengs og hvilke strukturelle grep som må tas.

For at miljøsatsingen ikke bare skal bli et krafttak, men være en satsing med varige resultater, har Statsbygg fremdeles en vei å gå. Virksomheten har derfor som mål å bli miljøsertifisert.

FORSKJELLEN SKAL MERKES Hvordan vil omverdenen få merke miljøsatsingen til Statsbygg? – I den grad folk legger merke til ting som ikke er der, tror jeg naboene til byggeprosjekter Statsbygg jobber med, vil merke en vesentlig reduksjon av miljøproblemer knyttet til riving, transport og byggearbeider. Jeg tror rett og slett vi vil oppfattes som en mer behagelig byggherre, sier Christoffersen.

Han trekker fram Pilestredet Park, der over 98 vektprosent av rivemassene gikk til gjenbruk, og Fornebu-prosjektet, der hele 95 prosent av de oppgravde, forurensede massene ble gjenbrukt på stedet. Dette reduserte blant annet trafikkbelastningen med transport av masser til og fra området til et minimum.

STILLER HØYE KRAV – En annen gruppe som kommer til å merke vårt økte miljøfokus svært godt, er våre samarbeidspartnere og leverandører. De kommer til å merke at vi setter høyere krav til miljøkompetanse og dokumentasjon på at våre miljøkrav blir fulgt, forteller han. – Forventningen til at omgivelsene våre er miljøvennlige, bare øker, så jeg er også overbevist om at det vil være viktig for brukerne å vite at byggene de ferdes i, er bygd av miljøvennlige materialer og på en miljøbevarende måte.

Internt vil de ansatte oppleve at miljøkravene er bakt inn i alle prosjekter og at de blir fulgt opp på en annen måte enn før. Det blir også omfattende kursing og opplæring i blant annet miljøkrav for byggematerialer, gjenbruk og gjenvinning, miljøriktig riving, energibruk og energiledelse.

ALLE MÅ MED – For at miljøsatsingen skal lykkes, er det viktig å få med seg hele organisasjonen. Vi har gjennomført en periode med idédugnader og gruppearbeid for å få på plass realistiske miljømålsettinger for alle ledd i organisasjonen. Miljø står også jevnlig på dagsorden på toppledermøtene. I høst hadde vi en egen miljøuke der vi blant annet hadde miljøseminarer hver dag. De ansatte sto i kø for å få dem med seg, så engasjementet er det ikke noe å utsette på, forteller Christoffersen.

Statsbygg-toppen brenner selv for miljøsakene og sier at det er moro å være med å bidra i en så samfunnsnyttig sak. Han mener miljøsatsingen kommer til å styrke ambisjonen om å være statens førstevalg i plan-, bygg- og forvaltningssaker. Han tror også at medarbeiderne er godt motivert og lover å feire internt hver gang et av delmålene i miljøplanen nås.

Les mer om Statsbyggs miljøsatsing på www.statsbygg.no/miljo

Lavere energikostnader uten PCB

Høgskolen i Narvik skiftet ut 1500 lysarmaturer som inneholdt miljøgiften PCB. I tillegg til å skåne miljø for den farlige giften fikk høgskolen bedre arbeidsmiljø og lavere energikostnader. Innen 1. januar 2005 skal Statsbygg være ferdig med 119 PCB-prosjekter, og vi er i rute!

TEKST: ELIN LIED • FOTO: JIRI HAVRAN

Statens forurensningstilsyn (SFT) har bestemt at alle kondensatorer med PCB i lysarmaturer produsert før 1980 må fjernes innen 1. januar 2005. Under visse vilkår kan SFT forlenge fristen til 31. desember 2007, men Statsbygg valgte å gjøre seg ferdig med PCB-prosjektene innen den ordinære fristen. Unntaket er ni eiendommer som har fått utsettelse, siden disse enten skal rehabiliteres eller rives i nær framtid.

Statsbygg startet arbeidet med å kartlegge omfanget av PCB i 2002. Da det ble klart at 42000 PCB-holdige lysarmaturer ved 119 eiendommer måtte erstattes, valgte Statsbygg å erstatte alt med energibesparende armatur.

SPARER STRØM Når alle utskiftingene er gjort, vil cirka 2,5 tonn med PCB være fjernet fra Statsbyggs eiendomsmasse.

– Utskifting av PCB er kostbart, men fordelene er at moderne armaturer gjennomsnittlig er 40 prosent mer energieffektivt enn en gammel, sier Harald Unstad, direktør for eiendomsforvaltningen i Statsbygg. Han mener derfor at Statsbygg i det lange løp vil tjene på å skifte ut PCB-holdige lysarmaturer.

Ingeniør- og sykepleiestudentene ved Høgskolen i Narvik har fått detektorbasert lysstyring i den eldre del av skolen, det vil si at lyset er programmert til å slukke når det ikke er aktivitet i rommene. Høgskolen, som har et areal på nesten 27000 kvadratmeter, har redusert strømutgiftene med 50000 kroner i året.

BEDRE ARBEIDSMILJØ Utskiftningen har også hatt andre gode effekter. Måten mennesker oppfatter lys på, innvirker på arbeidsmiljøet. Lys fra gamle lysarmaturer har en stressende effekt på hjernen. Lys fra nye armaturer derimot blinker dobbelt så raskt som gamle, og oppfattes ikke som stress. Samtidig gir nye lysarmaturer bedre lys, og det trengs færre lyskilder.

– Det er positivt at Statsbygg har tatt godt tak i PCB-problematikken og greier fristene i forskriften. At store mengder PCB er faset ut og strømutgiftene er redusert, gir gevinst både for miljøet og Statsbygg, sier SFT-direktør Håvard Holm.

Foto: SFT

Hva er PCB?

- PCB (polyklorerte bifenyl) er en gruppe syntetiske klorforbindelser som blant annet har vært brukt i bygningsmaterialer, maling og elektrisk utstyr.
- PCB ble forbudt i Norge i 1980. Gamle vinduer, lysstoffarmatur, maling og annet avfall som blir uforsvarlig håndtert, fører likevel til at PCB fortsatt spres i miljøet.
- PCB brytes ikke ned i naturen, men går inn i næringskjeden og skader både mennesker og dyr.
- PCB er kreftfremkallende og kan føre til hud-, lever-, reproduksjons- og nevrologiske skader.

Kilde: www.miljostatus.no

FAKTA

Vokter vår kollektive hukommelse

Skulle May Balkøy trenge et motto for arbeidet med kulturminnevern i Statsbygg, kunne hun lånt en strofe av Ola og Kari Bremnes: «Det sku bo folk i husan. Husan e som folk. Folk treng hus og hus treng folk. I all si tid.»

TEKST: MORTEN RYEN • FOTO: THOMAS BJØRNFLATEN

Det er ikke vanskelig å få forståelse for at restaurering av bygninger med stor historisk eller kulturell verdi er nødvendig og koster penger. Ingen setter spørsmålsteget ved at vi stiller pent med stavkirkene. Men kulturminnevern er noe langt mer enn det.

– Enhver generasjon har et ansvar for å bygge bro mellom fortid, nåtid og framtid. Vår største utfordring er å planlegge for et samfunn vi ennå ikke kjenner. Vern av bygninger og andre kulturminner handler om å ta vare på vår nasjonale identitet, og vår historie, sier May Balkøy, Statsbyggs direktør for plan og utredning.

– Telefonkiosker, husmannsplasser og barnevernsinstitusjoner kan være like verneverdige som kirker og vakre herregårder. De er viktige for å fortelle historien om det norske samfunn. Kulturminnene er vår kollektive hukommelse.

Så egentlig bør vi ta vare på alt?

– Nei. Det finnes mange verneverdige bygninger i statlig eie. Mange av disse er det verdt å ta spesielt vare på, men alle har ikke like stor verdi. Det er viktig å ta vare på mangfoldet, det tidstypiske og det lokale særpreget. For Statsbygg er det også viktig å ta hensyn til sektorens historie gjennom vern av bygninger som forteller noe om samfunnsutviklingen, tidligere generasjoners evne til å organisere, deres måte å tenke på, teknologi, kunstnerisk begavelse og oppfatning av miljøkvaliteter. Det kan være fyrtårn, stasjonsbygninger, institusjoner og skoler. Alderen på bygningen er ikke nødvendigvis det viktigste. Helt nye bygninger, som operaen i Bjørvika, kan også bli et verneverdig kulturminne. Kulturminnevern handler om å ta vare på det som er verdifullt.

Det blir ikke billig?

– Kulturminnevern er ikke luksus. Det er verdiskaping. For det første er det god samfunnsøkonomi i å holde bygninger ved like. Det er ofte billigere enn å bygge nytt. I tillegg kan kulturminner bidra til økonomisk utvikling om vi bruker dem på riktig måte. Vi ser at næringsliv blir mer og mer opptatt av design, estetikk og andre immaterielle verdier, mens kulturlivet blir mer kom-

mersielt orientert. Det er en økende forståelse for at kultur og kulturminner kan gi grunnlag for verdiskaping både lokalt og nasjonalt.

Kanskje hos kultureliten i Oslo. Hvordan skal du få vanlige folk til å tro på dette?

– Satsing på kultur er mer og mer en premisse for utvikling av byer og tettsteder. Vi ser det over hele Europa, og vi ser det i Norge. Flere og flere får øynene opp for at det å satse på kultur, design og arkitektur kan gi positive økonomiske ringvirkninger. Vi behøver ikke reise til Bilbao for å se det. Ta Borgund stavkirke som eksempel. Omsetningen fra besøk til kirken er snaue to millioner kroner i året, men omsetningen for lokalsamfunnet som helhet er 20 ganger høyere. Hoteller, campingplasser og butikker har en omsetning på nesten 40 millioner kroner som en følge av turisttrafikken.

Ikke alle steder har en stavkirke?

– Nei, men alle steder har noe som er verdt å ta vare på, og noe som kan danne utgangspunkt for borgerstolthet, nyskaping og næringsutvikling. Det er ikke sikkert de har noe som vil gjøre stedet til en turistattraksjon, men de har noe som kan gi stedet særpreg og gjør det mer attraktivt for folk og bedrifter å bo og etablere seg der. Men skal en lykkes med det, er det viktig å få til et samarbeid mellom kultur, næringsliv og myndigheter på tvers av sektorgrensene, og det må satses, samarbeides og legges planer. Derfor arbeider Statsbygg nå med en veileder som skal gi norske kommuner ideer til hvordan de kan samarbeide om gode løsninger for alle parter.

Så nå skal vi jobbe og bo i levende museer?

– De fleste eiendommene vi forvalter, er ikke museer, men bygninger som er – og skal være – i daglig bruk. Ofte arbeider vi tett med Riksantikvaren for å kunne restaurere bygninger slik at de blir funksjonelle for brukeren, samtidig som vi tar tilstrekkelig hensyn til verneinteressene. Det å finne en balansegang mellom bruk og vern er en utfordring hver gang. Det er svært viktig at vi bruker bygningene. Det er det de er til for.

Viser varsomt vei

Statsbygg forvalter en rekke eiendommer med stor nasjonal og kulturhistorisk betydning. De fleste av disse eiendommene er i daglig bruk, noe som byr på store utfordringer. Å finne balansen mellom verneinteresser og brukerens behov kan være vanskelig. Likevel er det god samfunnsøkonomi i å ta vare på gamle bygninger. Det er billigere å vedlikeholde enn å reparere. Bevaring av bygningsarven gir også allmennheten anledning til å oppleve nasjonens historie og utvikling gjennom arkitekturen.

Kongsvold Fjeldstue har fått nye skilt som viser vei på eiendommen og langs turstiene på Dovrefjell. Skiltene har en utforming som tar hensyn til de gamle bygningene og naturen omkring.

TEKST: METTE NORDHUS • FOTO: FABEL-FORM OG JIRI HAVRAN

Lenger enn noen kan huske har det vært ferdsel over Dovrefjell. Allerede på 1100-tallet fantes det «sælehus», en slags selvbetjeningshytter, på fjellovergangene. Senere kom fjellstuene. Kongsvold Fjeldstue er den yngste og best bevarte av fjellstuene langs Gamle Kongevei. Her har det vært drift «bare» siden 1670. I dag er Kongsvold et moderne overnattingssted, men har fremdeles preg av å være en gammel skysstasjon. Her er mange flotte gamle bygninger og et rikt interiør som forteller om tidligere tiders velstand. Kongsvold har vært gjennom omfattende restaureringer. Arbeidene er gjort i nært samarbeid med Riksantikvaren.

Husene på Kongsvold behandles som om de er fredet. Direktoratet for naturforvaltning har det overordnede ansvaret for forvaltningen. Kongsvoll biologiske stasjon og Kongsvoll fjellhage drives av Vitenskapsmuseet, NTNU, som også disponerer noen av bygningene. Statsbygg har ansvaret for forvaltning, drift og vedlikehold av hele anlegget.

SKÅNSOM SKILTING For å gi alle besøkende til Kongsvold Fjeldstue god og korrekt informasjon om fjellstua, aktivitetene der, og om Dovre nasjonalpark, fikk Statsbygg i 1999 oppdraget med å utarbeide et nytt skiltprogram for eiendommen. Målet med skiltingen var at alle besøkende, også svaksynte, lett skulle kunne orientere seg på tunet, ut til fjellhagen, pilegrimsleden og andre turveier. På grunn av store snømengder må all tekst være plassert minst 100 cm over bakken. Det har også vært en utfordring å gi utfyllende informasjon uten at den har blitt for dominerende i forhold til bygningene på tunet og miljøet omkring. Materialbruk, proporsjoner og fargebruk må ta hensyn til fjellstuen og naturen omkring.

SKIFER OG STÅL For å oppfylle ønsket om et helhetlig stedstilpasset og konsekvent uttrykk er det for hovedskiltene valgt «bautasteinform». Denne formen gir assosiasjoner til den gamle måten å vise vei på ved hjelp av varder eller oppreiste steiner. Bautasteinene er i skifer, et tradisjonelt materiale som er brukt mye ellers på området, både i gjerdestolper, dørheller og ved merking av pilegrimsleden. Selve skiltene på bautasteinene er utformet i syrefast stål med

gravert tekst. Det er et nesten uslitelig materiale som tåler de harde klimatiske påkjenningene som det er i området. Det har et eksklusivt og moderne uttrykk som står fint til det gamle bygningsmiljøet, og avklarer forholdet mellom gammelt og nytt. Hvert enkelt hus er skiltet individuelt og svært diskret med navn og byggeår.

LAVMÆLT, MEN SYNLIG Teksten på skiltene er lagt i en mosegrønn og vinrød farge som begge er en del av Kongsvold Fjeldstues grafiske profil. Det er Fabel-Form som har utarbeidet skiltprogrammet. Statsbyggs egen faggruppe for kulturminnevern har vært rådgiver i utformingen. Dette gjelder så vel utforming som plassering av de enkelte tiltak.

Den nye skiltingen sto ferdig før turistsesongen 2000 og resultatet med stein som det dominerende element gir et lavmælt inntrykk. Skiltene er godt synlige, men ikke prangende. På den måten tar ikke skiltene luven av det de skal gi informasjon om.

Kongsvold Fjeldstue

FAKTA

- Kongsvold Fjeldstue ligger 887 moh. øverst i Drivdalen ved Dovrefjell 16 mil fra Trondheim og 39 mil fra Oslo.
- Fjellstua har vært i drift siden 1670. Den ble testamentert til staten i 1973, og er den eneste som fortsatt er i statlig eie.
- Tunet på Kongsvold ble utformet i 1880-årene da fjellstuene på Dovre la om driften fra skysstasjon til overnattingssted for turister og andre veifarende.
- De om lag 20 bygningene er både biologisk stasjon med kurs og konferanser, turistattraksjon, overnattingssted og veikro.

Les mer om Kongsvold Fjeldstue på www.kongsvold.no og www.statsbygg.no

i fjellheimen

www.statsbygg.no/kulturminnevern

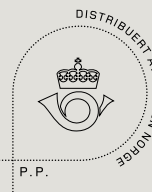

Skiltene på Kongsvold Fjeldstue er laget i syrefast stål. Dette er et materiale som tåler de harde klimatiske forholdene i fjellet. Samtidig gir det et moderne uttrykk som står i fin kontrast til de gamle bygningene.

A
PRIORITERT
PRIORITAIRE

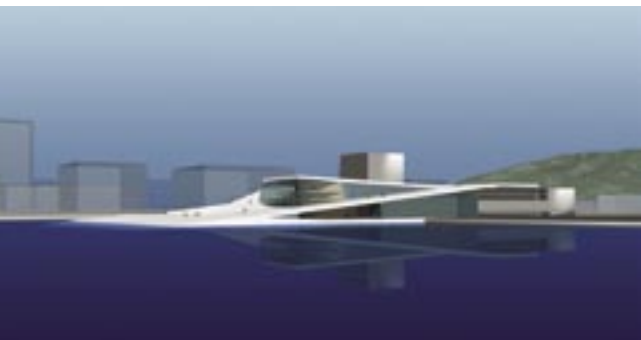
NORGE

Returadresse:
Statsbygg,
Postboks 8106 Dep
0032 Oslo

SIST, MEN IKKE MINST – ÅPENT ROM

Operaen: Steinkontrakt inngått

I november inngikk Statsbygg kontrakt med det italienske firmaet Campolonghi om levering av stein til det nye operahuset. Hovedsteinen som skal dekke tak og forplass, er en Carrara-marmor av typen La Facciata.

Utvelgelsen er tatt etter en vurdering der pris, kvalitet og leveringsdyktighet utgjorde henholdsvis 50, 40 og 10 prosent. Kvalitetskriteriet var igjen delt i to; teknisk kvalitet og estetisk kvalitet. For å fastslå teknisk kvalitet ble det mest omfattende testprogram noen gang i en slik sammenheng gjennomført på vegne av Statsbygg.

På vertikale flater, og i sonen ned mot sjøen, skal huset kles med granitt. Hvilken granitt det blir, er foreløpig ikke bestemt.

Kontrakten med Campolonghi har en verdi på ca. 57 millioner kroner. Her fra bruddet.

